

Y. Mimar Köksal ANADOL

1963 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun oldu.

Aynı yıl Rölöve – Restorasyon Kürsüsünde Prof. Sedad Hakkı Eldem'in asistanı oldu.

Asistanlıktan 1969 yılında ayrıldığı Kürsü'de daha sonra 1970-71 yılları arasında öğretim görevlisi olarak çalıştı.

Galata Kulesi, Cezayir'de Barbaros Burcu, Taşkılla Binası, Mostar Köprüsü Temel ve Beden Duvarları Güçlendirilmesi, Darphane Binaları,

Adile Sultan Sarayı vb.

restorasyonları gerçekleştirdi.

Halen 43 yıl önce kurduğu Yapı Merkezi'nde Başkan Vekilliği görevini sürdürmektedir.

Giriş

Sedad Hoca ile karşılaşmadan önce -ilginç bir rastlantı eseri- onun 1940 yıllarında Ankara'da projelendirdiği önemli bir eseri ile tanıştım, hatta içinde bir yıla yakın bir sürede yaşadım. Çünkü Akademi (GSA) sınavlarına girmeden önce Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi, Matematik Bölümü'ne iki sömestr devam etmiştim.

Bu arada içgüdüsel bir şekilde mimariye ilgi duymaya başlamıştım. Üst katımızda oturan bir ağabeyin Teknik Resim Kursu'nda çizdiği föyleri, geceleri aydıngere kopya çekiyor; karşımızdaki apartmanların ve hayali villaların cephelerini ölçekli olarak çizmeye çalışıyordum.

Ertesi yıl 1958'de, ikincilikle girdiğim Mimarlık Bölümünde beş buçuk yıl "öğrencilik", yedi yıl "asistanlık", iki yıl "öğretim görevliliği" ve on yıla kadar da "meslektaşlık" dönemini eklersem, Sedad Bey ile 25 yıla yakın bir beraberliğimiz olduğunu görüyorum.

Hocam Sedad Hakkı Eldem'i Anarken...

Y. Mimar Köksal Anadol
(DGSA)

Sedad Bey'i önce okul ve daha sonra iş ortamında da yakından tanımış olmak benim için gerçekten çok büyük bir şans ve ayrıcalık olmuştur.

İşte -çeyrek yüzyılı bulan- ve meslek yaşamımda benim için çok özel bir önem taşıyan bu süreçten belleğimde kalan bazı kareleri ve gözlemleri bu vesile ile gerek öğrenci ve gerekse genç meslektaşlarımla paylaşmak istedim.

Sedad Hoca ile ilgili gözlem ve anılarım yukarıda belirttiğim sırada, üç etapta aktarılmıştır:

- Öğrencilik dönemim (1958-1963 arası)
- Asistanlık ve öğretim görevliliği dönemim (1963-1969 ve 1970-1972 arası)
- Meslektaşlık dönemim (1973-1983 arası)

Ancak, şunu da belirtiyim ki bu yazımda onun daha çok insan ilişkileri yönünü aktarmaya ağırlık vereceğim; çünkü mesleki performansı üzerine yeterli düzeyde çok şey yazıldı, çizildi ve tartışıldı.

İnsan ilişkilerinde kişisel boyutun ağırlık kazandığı ve aynı zamanda ikili ilişkiler söz konusu olduğu için, bu yazıda yer yer kendimden de söz etmek zorunda kalırsam okurların beni anlayışla karşılayacaklarını umarım.

Öğrencilik Dönemim (1958 – 1963 Arası)

Temel bilgiler almakla geçirdiğimiz birinci yılın sonunda galiba direkt geçen tek öğrenci ben olmuştum. Bütün sanat dallarındaki öğrencilerinin bir arada yakın iletişim kurabildiği Akademinin o büyüleyici atmosferinde bu gerçekten bir başarı sayılabilirdi. Ama bu başarıyı ilerleyen yıllarda Öğrenci Derneği Başkanı seçilince, Akademi Balosu'nu düzenleme; öğrenci eylemlerine ve mitinglere katılma derken, aynen sürdürmedim ve ikinci projemi bir sömestr geç bitirmek zorunda kaldım. Bu proje de -aksi gibi- Sedad Bey'den aldığım, Tophane'de bir Kültür Merkezi düzenlemesi idi...

1961 yılı yaz tatilinde, İAESTE kanalı ile Stuttgart'a giderek, Baden Württemberg Eyaleti Bayındırlık Bakanlığı'nın Mimarlık Bürosunda 4,5 ay staj yaptım. Şantiye stajlarımı ise iki yıl üst üste Karamürsel NATO üslerinde yaptım.

İlk yıllarda Sedad Bey'in yapı dersini alırken, kendisi ile derslerde çok iyi ve mesafeli bir iletişim kurmuş ve çok yararlanmış idim. Kendisinden bir proje daha alarak; onun strüktür estetiği ve optimizasyonundaki sırlarını ve tasarım sürecinde izlediği yol haritasını çözmeyi kafama koymuştum. Bu arada, Sedad Bey'den proje alanlara, okulda biraz acıma duygusu, biraz kuşku; biraz da gıpta ile bakıldığımı da belirtmek isterim.

Beşinci proje olarak Sedad Bey'den aldığım konu, Kandilli Kız Lisesi'nin bulunduğu Adile Sultan Sarayı'nın yanında bir oditoryum binası idi. Bu tarihi esere kontrast olarak modern bir konseptte ele aldığım bu proje, zamanında ve iyi bir notla sonuçlandı. Hocanın modern mimari konusundaki katkılarından da çok yararlandım.

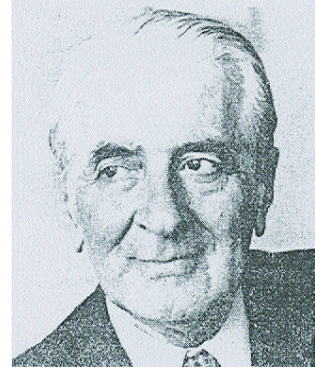
Sedad Hoca'ya bırakalım öğrenci olarak, öğretim üyesi olarak bile ulaşmak, bir fikri tartışmak üzere iletişim kurabilmek çok zordu. Bu son proje birbirimizi daha iyi tanımamızı sağladı.

O zamanlar onun hakkında yayınlar -ve bugünkü internet olanakları da- olmadığı için çok merak ettiğimiz kişiliğini anlayabilmek, tanımlayabilmek için, bizden önceki ağabeylerimiz ve ablalarımızla konuşmalarımız sırasında parça-buçuk edinebildiğimiz bilgilerle ve duyduğumuz anektodlarla mozaikçi tamamlamaya çalışırdık.

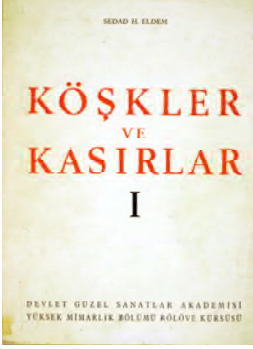
Hoca disipline, karşılıklı saygıya çok önem verirdi. Mantıksız söz ve önerilere asla tahammülü yoktu. Karşı tarafı kendi paradigmalarına uygun bulduğu takdirde daha samimi davranır, hatta kendine özgü üslubu içinde -bazen- espriler bile yapardı.

Görgü kurallarına aykırı davranışları ve hareketleri kendine özgü mimikleri ile ağır bir şekilde kınardı. Bazen böyle hareketlerini saptadığı öğrencilere takar, iğneleyici esprilerini onun üzerinde yoğunlaştırırdı. Bu da onun belki bir eğlence ve deşarj yöntemi idi.

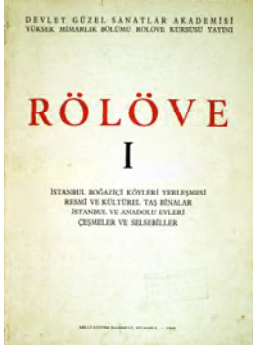
Ama onun bu aşırı perfeksyonist tutumunun öğrenci arkadaşlarımız kadar öğretim üye ve asistanları da tedirgin ettiğini gözlemliyordum.

¹ Ne ilginçtir ki, bahçesinde proje yaptığımız Adile Sultan Sarayının, 1986 yangınından sonra, 1998-2005 yılları arasındaki restorasyonu kuruluşumuza kismet olmuştur.

Resim: 1

Resim: 2

Ne olursa olsun, onun ölçülü ve zarif kişiliği -öğrencilik yıllarında- çoğumuzu etkilemiş ve onu gözlerimizde gerek insani, gerek mesleki yönden bir “idol” haline getirmişti. Ve onun Akademi’de bulunmasının okul adına çok büyük bir şans ve kazanım olduğunu herkes kabul ediyordu.

Bu arada öğrenciliğim sırasında Hamdi Şensoy Hoca kanalıyla onun Hilton Oteli’ndeki döner bahçe merdiveni ve dekoratif balkon parmaklıklarının uygulama detaylarını çizmiş olduğumu, buna karşılık hayatımın ilk çekini (500 lira) kazandığımı hatırlıyorum.

Gerek rölöve dersinde gerekse projede gösterdiğim performans Sedad Hoca’nın dikkatini çekmiş olacak ki, mezun olduktan hemen sonra kendisinden bir asistanlık teklifi aldım.

Asistanlık Dönemim (1963-1969)

1963 Haziran döneminde mezun olduktan bir-iki hafta sonra “Asistanlık” teklifi okul kanalı ile geldi. Çok sevindim ve onurlandım. Hâlbuki ben o günlerde önce askerlik görevimi tamamlamayı düşünüyordum... Çok kısa bir durum değerlendirmesinden sonra bu teklifi kabul ettim ve okuluma tekrar geri döndüm, ama bu sefer masanın öteki tarafına...

Sedad Bey’le Kürsüde ilk görüşmemizde çok heyecanlandım. Hoca kısaca benden ne gibi görevler beklediğini, rölövede hiç yardımcısı olmadığını, kürsü imkânlarının kısıtlı olmasından dolayı atılım yapılamadığından dert yandı. Sonuçta –yanlış hatırlamıyorsam- 270 TL maaşla işe başladım.

O zamanki adı ile “Rölöve Kürsüsü”nde bir Hoca bir de ben vardım. Yapı Kürsüsünde ise Hamdi Şensoy Hoca ile asistanı Gündüz Gökçe vardı. Yani kısacası başlangıçta nüfusumuz pek kalabalık değildi.

Kürsüdeki odamda eski model, geniş çekmeceli Rölöve Arşiv Dolapları, iki büyük masa, dört ahşap tabure ve bir çelik evrak dolabı vardı... Bütün donanımımız bu idi, fakat buna karşın pencerelerimiz dünyanın en güzel denizine açıyordu. Özellikle sabahları martı çılgınlıkları, güneşin ilk ışıklarının dalgalarla oynaşması insana yaşam sevinci veriyordu... Her gün yeni bir şevkle adeta uçar adımlarla kürsüye geliyor, mevcut dokümanlarını ve arşivi düzenliyor, öğrencilerle haşır neşir oluyordum. Özetle yaşamımda çok mutlu bir döneme girmiş oldum.

Sömestlerde işlenecek rölöve konularını Hoca ile beraber saptıyor, öğrencilere dağılımını ben yapıyordum. Bazı tarihi eserlere -daha kolay adapte olmalarını sağlamak için- öğrencilerle birlikte gidiyordum.

Onun rölöve tashihlerini izlemek ayrı bir zevkti. Bırakın İstanbul’u -ki bazen çevre illerde de rölöve çalışması yapıldığı olurdu- başka bir ildeki bir ahşap köşkün bahçesindeki sedir ağaçlarının sayısını ve yerini bilir ve binadaki hatalı çizimlerin farkına anında varırdı... Geleneksel mimarlık eserlerine bu derecedeki hâkimiyeti, hiçbir Hoca’da görmedim.

Bu rutin akademik etkinlikler 1969 Ekim ayında istifa ettiğim tarihe kadar muntazaman devam etti. Yüzlerce eser belgelendi, arşive alındı. Tabii -belirtmeye gerek yok- o zaman AutoCAD’ler-dijital

Resim: 1
Köşkler ve Kasırlar I
(1968)

Resim: 2
Rölöve I
(1968)

kameralar yoktu, her şey manuelydi... İki misli efor sarf ediliyordu.

Öğretim etkinliklerinin yanı sıra kürsüde katkı koymaya çalıştığım ikinci konu “Yayınlar” olmuştur. Arşivde çok değerli rölöveler vardı. Bir gün Hoca’ya “bunların bir kısmını yayınlamayız mı?” diye sordum. Hoca; çok iyi olacağını fakat daha önce hazırlıkları başlamış bulunan ve 1943-44 yıllarında 40-50 sayfalık baskı işlemi yarıda kalmış ve yayınlanmamış bulunan “Hâkim Elemanlı Eklemler Kasırlar” isimli bir çalışması olduğunu belirtti. Bu çalışmayı genişleterek “Köşkler ve Kasırlar” adı altında 20 yıldır yayınlamayı düşündüğünü söyledi. Sonuçta başlamaya karar verdik.

Ama o zamanki baskı teknikleri son derece ilkel idi. Metinler linotip denen (daktiloya benzer) makinelerde yazılır, kurşundan satır-satır dökülürdü. Sonra bu kurşun bloklar kalıplarda bir araya getirilerek sayfa oluşturulurdu. Resim basmak ise ayrı bir dertti. Resimlerin önce negatif filmleri çekilir. Daha sonra bu filmler, kimyasal madde sürülü çinko levhalara taşınır, klişeler elde edilirdi. Bu klişeler metinlerin yanına monte edilerek mizanpaj dediğimiz sayfa kalıpları hazırlanmış olurdu. Bu sisteme “Tipo” baskı denirdi. Daha sonraları “offset” çıktı, şimdi de dijital teknolojiler devreye girince baskı işi çok kolaylaştı ve hızlandı.

Konuya dönersek, Sedat Hoca’nın tez canlı karakteri, insan ilişkilerinde zaman zaman kırıncı ve anlaşılmaz tutumu ile yukarıdaki baskı usta ve işçileri ile diyalog kurabilmesi mümkün değildi. Zaten 20 yıl önceki baskı girişimi herhalde bu onulmaz iletişim kazaları (!) yüzünden yarıda kalmıştı.

Neyse, ben 1964 yılından itibaren basılacak görsel malzemeleri ve metinleri hocadan parti parti olarak, basılı formları oluşturmaya başladım. Orijinal çizim ve dokümanların kaybolmadan, zarar görmeden Hoca’ya geri getirme sorumluluğu ve tedirginliği işin en zor kısmı idi. Bazen bir forma da eksik bir bilgi veya resim yüzünden haftalar hatta aylar geçebiliyordu.

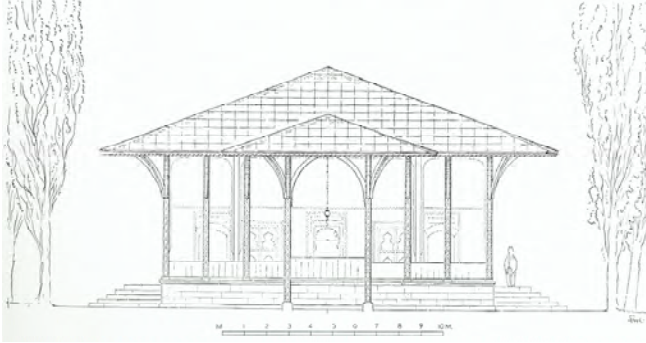
Hoca sabahları saat 7.00’de – 7.30’da beni evden telefonla arar, o günkü baskı programını oluştururduk. Her şey kontrol altında, merak etmenize mahal yok dediğimde, gülerken “Ah, efendim, yüz yaşına kadar yaşayamayacağız ki” diye verdiği cevap hala kulağımdadır.

Sonuçta, Hoca’yı matbaacılarla hiç karşılaştırmadan 24 formalık birinci cildi 1968’de tamamladım. Kitap Akademi yayını olarak çıktı. Hoca çok memnun oldu ve kendisine baskı konusunda bir güven ve moral geldi.

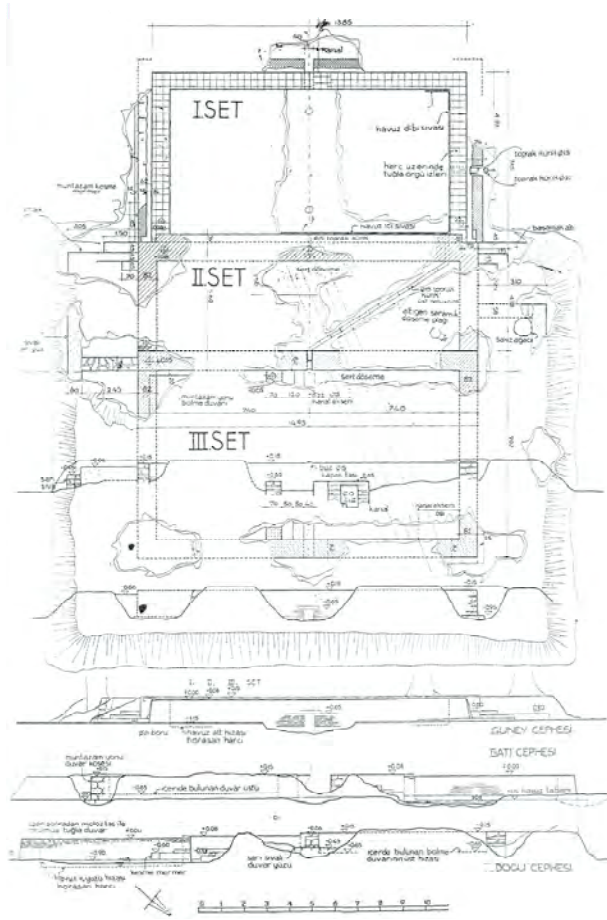
Bu memnuniyetini kitaptaki önsözünün son paragrafında “Kitabın basılmasında, formların dizilmesinde, metinlerin tashihinde, matbaalarla temaslarda hudutsuz yardım ve çalışmalarını esirgemeyen kürsü asistanı Bay Köksal Anadol’a burada şükran borcumu ödemekle büyük bir zevk duyuyorum” şeklinde belirtmiştir (2).

Bu kitap gerçekten Sedat Hoca’nın yayın tutkusunu tetiklemiş, bu ivme ile ilerleyen yıllarda peş peşe 15’e yakın eserini yayınlamıştır. O nedenle Sedat Hoca’nın yayın üretiminde kanımca bir dönüm noktasını oluşturan Köşkler ve Kasırlar I’in yayımlanmasında görev almış olmanın mutluluğunu her zaman yaşıyorum.

² Kendisi ayrıca 1968’de Köşkler ve Kasırlar I çıktığında, bir memnuniyet ifadesi olarak bana bu kitaptan aldığı telif hakkından 5000TL’lik bir çek vermişti. Bu yeni evli bir aile için o zamana göre oldukça büyük bir para idi ve gerçekten aile bütçemize 1-2 yıl katkısı olmuştu.

Resim: 3

Resim: 4

Resim: 3
Fenerbahçe Köşkü
ön görünüşü -
SHE restitüsyonu
Resim: 4
Fenerbahçe Köşkü
araştırma kazısı -
Plan (1963)

Kitap baskısı sürerken, Hocada bu konuda bana tam güven oluşunca, evvelce önerdiğim Rölöve I'in baskısının hazırlıklarına başladım. Rahmetli Feridun Akozan Hoca da katkı koyduğu için kitap üçümüzün ismi ile çıktı...

Benden sonra Köşkler ve Kasırlar I'i 1976'da, II'ncisi; Rölöve I'i de 1977'de II'ncisi takip etti.

Rahmetli Prof. Feridun Akozan ile Topkapı Sarayı Kitabı hazırlıkları sırasında sık sık Saray'a giderdik. Bazen de Sedad Hoca'nın kendi kullandığı arabası ile gidilirdi. Sarayın özgün mimarisi üzerine yaptığımız çok yararlı sohbetleri unutmam mümkün değil... Enderun ve Harem'de Kadınefendiler Dairesinde ölçü kontrolleri yaparak rölövelerini tekrar çizdiğimi ve Feridun Hoca'nın Asistanı Haluk Sezgin'in de Sarayın başka bir bölümü üzerinde çalıştığını hatırlıyorum.

Asistanlığım sırasında Sedad Hoca ile gerçekleştirdiğimiz başka bir konu da iki araştırma kazısıdır. Köşkler ve Kasırlar basılırken Hoca iki yapının restitüsyonundan emin olmak istediği ve kitaba en doğru bilgilerin girmesine özen gösterdiği için; Fenerbahçe Yarımadası'ndaki Fenerbahçe Köşkü ile Sarayburnu'nda Topkapı Sarayı'na bağlı İncili Köşk kalıntılarında arkeolojik kazı yapmaya karar verdi. Her iki kazı gerekli resmi izinler alındıktan sonra benim yönetimimde -ve hocanın bilgisi altında- tamamlanmış ve tarafımdan çizilmiştir. Rölöveye ilgi duyan öğrencilerimiz ve meslektaşlarımız için bu planlara yazımda yer verdim.

Fenerbahçe kazısını, Turing Kulübün burayı bir açık hava kafeteryası olarak düzenlemesinden kısa bir süre önce tamamlamıştım. Hocanın yüzeyde görünen duvar kalıntılarının orijinal bina duvarlarına ait olup olmadığı konusunda kuşkusu vardı.

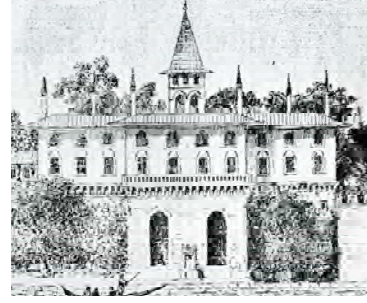
Bu belirsizliği ortadan kaldırmak üzere bu kazıyı sonuçlandırdım. Kazı sonuçları durumu aydınlatmış ve Hoca kitabın ilgili bölümünde bu konuda: “Nitekim 1963 yazında kıymetli çalışma arkadaşım Köksal Anadol’un idaresinde mahallinde yapılan kazı ve sondajlar, kalıntıların Fener Köşkü’ne ait olduğu kanısını kesinleştirdi.” demiştir.

İkinci kazı ise 1964 yılı kış aylarında yine benim yönetimimde yapılmıştır. Bu kazı sonuçları da Hoca’nın İncili

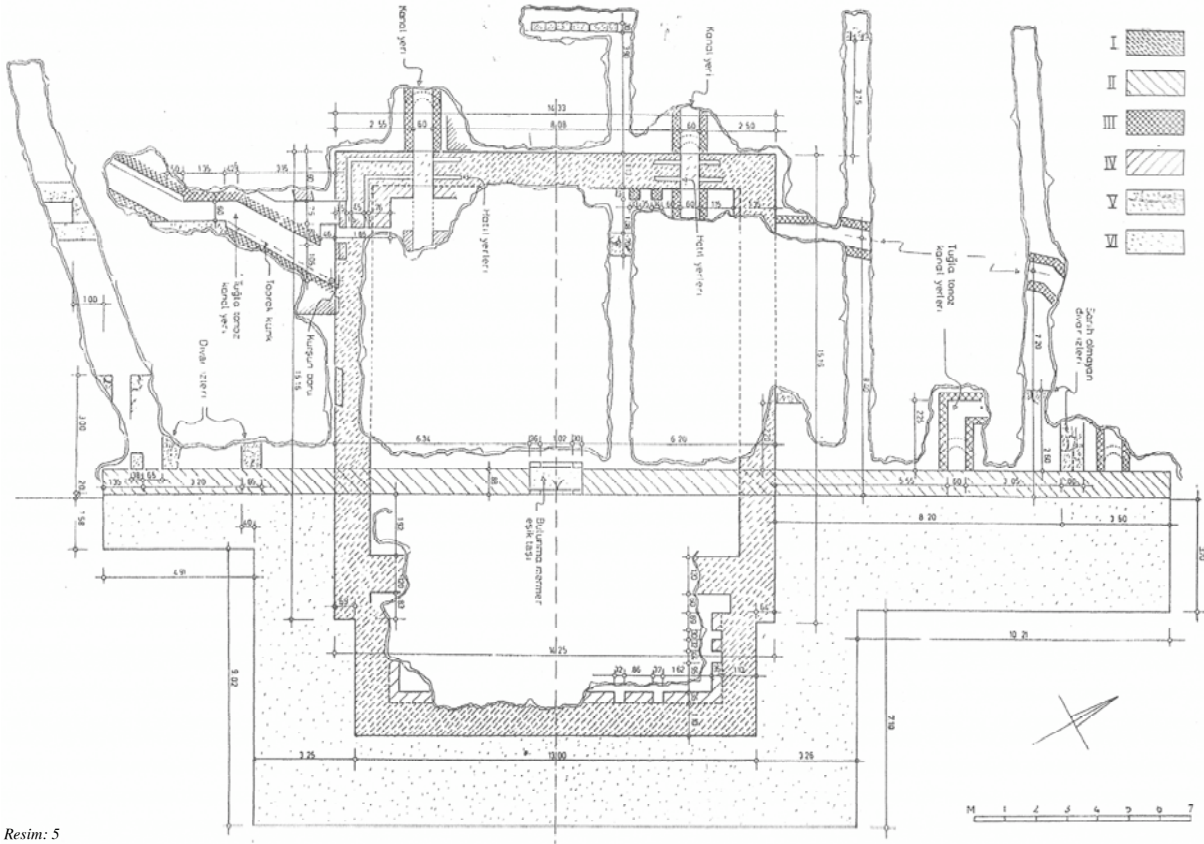
restitüsyonu böylece netlik kazanmıştır.

Bu vesile ile Hoca’nın mevcut olmayan tarihi binaların restitüsyondaki virtüözlüğüne hayranlığımı belirtmeden geçemeyeceğim.

Hoca bu konudaki gravürler, gezginlerin notları ve en önemlisi Devlet arşivindeki tamir defterleri üzerinde yaptığı analizlerle, Osmanlıca’daki derin bilgisi ile o binaların plan-kesit ve cephelerini

Resim: 6

Resim: 5

Köşk’ün restitüsyonu ile ilgili yeni bulgulara ulaşmasını sağlamıştır. Örneğin birçok gravürde ön cepheden görülen cumba odanın “muhtes” yani sonradan ilave olduğu kesinleşmiş ve plan boyutları ve

çoğu zaman kendisi çizerek- oluştururdu. Daha sonra olanak bulabilirse yapılacak kazı ve sondajlarla küçük rötuşlar yapıp, kesin sonuçlara ulaşırdı. Özellikle cephelerde kendine özgü mimari bir anlatım dili geliştirmişti. Malzemeler ilave bir açıklamaya gerek kalmaksızın,

Resim: 5
İncili Köşk araştırma kazısı – Plan (1964)

Resim: 6
İncili Köşk – Denizden görünüş, Dr. Rifat Osman gravürü (Dr. Rieder’den)

Resim: 7

Resim: 8

bir bakışta algılanabilir, örneğin bir kesme taşı, bir yonu taşı, bir ahşabı, bir metal aksesuarı bir anda, sanki o yapının mimarının elinden çıkmış gibi kavrarınız. Bu çizimlerde, ondan hala öğreneceğimiz çok şey var.

Yaşamı süresinde, görsel doküman ve belgeleri büyük bir cimrilik ve titizlikle - adeta huysuz bir çocuğun oyuncaklarını saklaması gibi- saklar ve bu yüzden çevresi ile ters düşer ve düşman kazanırdı. Bu davranış alışkanlığı, belki 1945 Akademi yangınından sonra onda yerleşmiş ve giderek daha dramatik boyutlara ulaşmıştı. Böyle durumlarda “ortayı bulmak” bana düşerdi.

Fakat şu gerçeği de unutmamak lazım; Hoca sakladığı bu belgeleri öteki dünyaya beraberinde götürmedi... Çok büyük bir bölümünü kitaplaştırarak ülke ve dünya kültürüne kazandırdı. Bu konuda o kadar titiz davranmasa idi, belki bugün bu kitapların birçoğu çıkmamış olacaktı. Onun için iyi ki de öyle yapmış diyorum... Kitaplardan kazandığı sevaplar; insanları bu konuda kırarak yüklediği günahlardan (!) her halde kat kat fazladır; diye düşünüyorum.

Asistanlığımın ilk yılında Hoca ile bir mimari proje yarışmasına girdiğimizi hatırlıyorum. Bonn Büyükelçilik binası için açılan bu yarışmaya; o zamanlar ortağı olan rahmetli Oruç Muratoğlu ile birlikte girmiştik. Hoca'nın bürosunda hazırlandığımız bu yarışmada, onun bu konudaki özel bilgi biriminden çok yararlandık ama, maalesef, ancak bir mansiyon alabildik.

Ama Hoca'nın Ankara'da peş peşe birçok Büyükelçilik binasını başarı ile gerçekleştirmesinde mimari yeteneğinin yanı sıra bu özel birikiminin katkısı olduğuna inanıyorum.

Çok sevdiğim bu asistanlık görevinden “yaşam mücadelesi” nedeniyle Kasım 1969'da istifa ettim. Çünkü asistanların dışarıda proje çizmeleri, iş yapmaları yasaktı. 1965'de babalarımız adına kurduğumuz Yapı Merkezi'ni, 1969'dan sonra üzerimize resmen aldık.

Kürsü yine asistansız kalmıştı. Buna gönlüm razı olmadı. O sırada iş durumları uygun olan üç arkadaşım ile birlikte, bu sefer “Öğretim Görevlisi”

Resim: 7

Çırağan Sarayı
zemin sondaj
çalışmalarından
görünüş.

Resim: 8

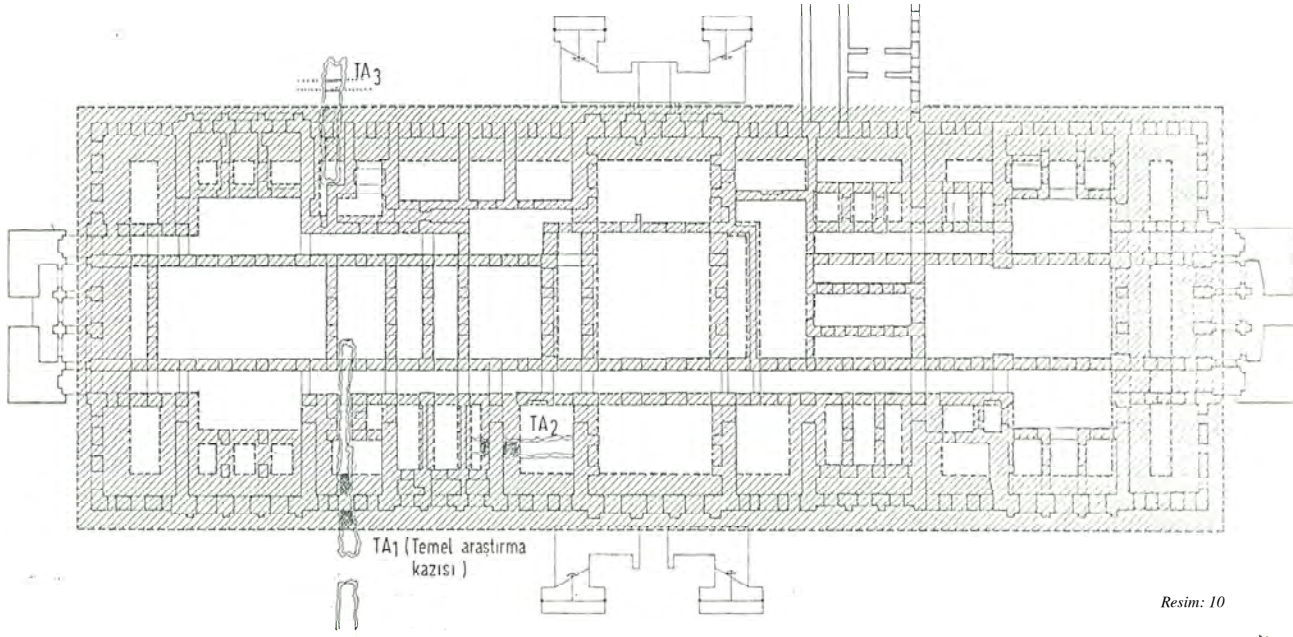
Çırağan Sarayı
giriş cephesinden
detay (1983)

Resim: 9

Çırağan Sarayı'nın
1983 yılındaki durumu
detay (1983)

Resim: 9

Resim: 10

statüsü ile Rölöve Kürsüsü'ne destek vermeyi kararlaştırdık ve rahmetli İlhan Öz, Hüsrev Tayla, Nevzat İlhan ve ben tekrar görev aldık... Çünkü bu statü öğretim saatleri dışında, başka bir görev yapmanıza engel olmuyordu. Böylece 2 yılı yakın bir süre daha Sedad Bey'le akademik ortamda çalışma imkânını buldum.

Fakat o tarihlerde projesini yaptığımız Aksaray Meydanı Yeraltı Çarşısı ve Üst Geçit Projesi dolayısıyla ertelenmiş olan askerlik görevime başlamak üzere 1972 yılı sonlarında çok sevdiğim okulumdan ikinci ve son kez ayrılmak zorunda kaldım. Askerlikten sonra da bir daha okula dönmedim. Sedad Hoca da daha sonra yaş haddinden emekli oldu.

Bu vesile ile Sedad Hoca ile toplam 9 yıl kadar süren bu akademisyenlik ilişkilerimin karşılıklı sevgi ve saygı anlayışı içinde geçtiğini, ondan hiç bir şekilde beni kırıcı en ufak bir söz işitmediğimi vurgulamak isterim (3).

Meslektaşlık Dönemim (1972-1988)

Sedad Hoca ile akademik ilişkilerimiz 1972 yılından sonra meslektaşlık dönemine dönüşmüştü.

Hoca ile zaman zaman muhtelif projeler hakkında görüş alışverişimiz olmuştur. Bu görüşmelerde gerçekleştirmekte olduğumuz projelerle ilgilenmiş ve bizleri -kendisine özgü üslubu ile- hep yüreklendirmişti.

Bu bağlamda hatırladığım başka bir kare de Çamlıca merkez binamızın 9 Nisan 1978 tarihindeki açılış kutlamasına Hoca'nın gelişidir. Öyle her açılışa vb. sık gitmediğini bildiğim için, gelip kutlaması bizi çok onurlandırmıştır.

Sedad Hoca, Çırağan Sarayı'nın yanına yapılacak yeni otel projesi ile çok ilgili idi. Çünkü -bildiğim kadarıyla- saray kompleksinin orijinal çizimlerine ve yangından önceki durumuna ait çok zengin bir fotoğraf arşivine sahipti. Hatta yeni otel bloğu ile ilgili birçok öneri bile

Resim: 10

Temel gözlem kazılarına göre Çırağan Sarayı'nın olası temel planı ve araştırma kazılarının yerleri

Resim: 11

TA 1 Temel araştırma kazısı-Plan

Resim: 12

TA 1 Temel araştırma kazısı-AA Kesiti

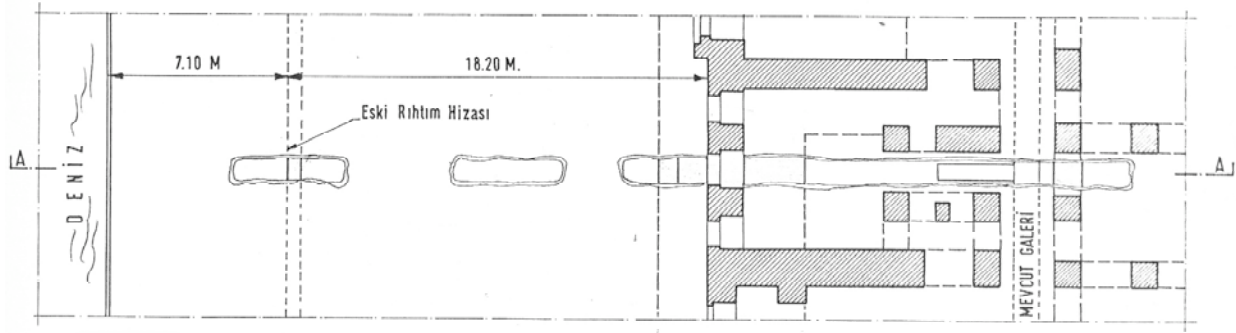
Resim: 13

TA 2 Temel araştırma kazısı-Plan

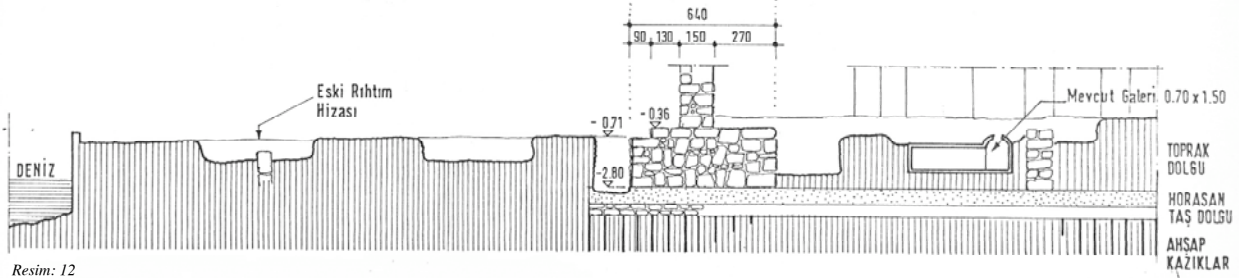
Resim: 14

TA 2 Temel araştırma kazısı-AA Kesiti

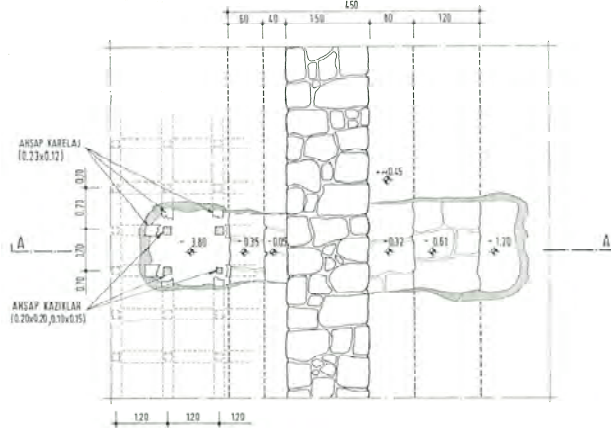
³ Sedad Hoca ile iş ilişkileri dışında -eşi Mediha Hanımı kaybetmeden önce ailevi ilişkilerimiz de olmuş, bizi eşimle gerek Elmadağ'daki dairesinde gerekse Yeniköy'deki yazlık evinde üç-dört kez ağırlamışlardır. Bir keresinde de Yeniköy'deki evlerindeki bir düğün törenine davet etmişlerdir. Ayrıca belki küçük bir ayrıntı ama aktarmadan geçemeyeceğim: 1966 yılında evlendiğimizde eşimle bana çok değerli bir gümüş tepsi armağan etmişlerdi. Ahsap konaklardaki oval tavan süslemelerini andıran formdaki bu armağanı Hocanın bir yadigarı olarak özenle koruyoruz.

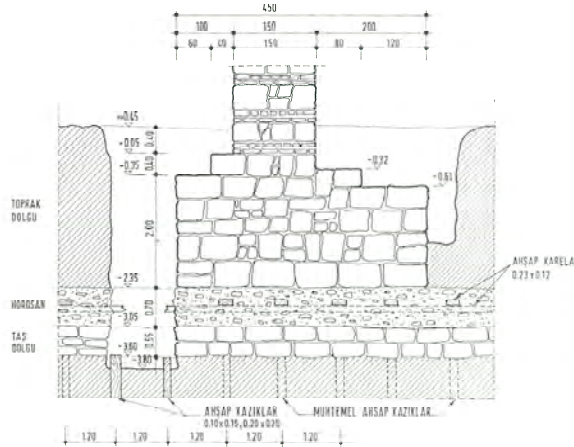
Resim: 11

Resim: 12

Resim: 13

Resim: 14

hazırlamıştı. Sonra sanıyorum yabancı yatırımcılarla anlaşamadığı için projeyi başka bir büro hazırladı. Ancak, proje konusu gündeme gelmeden çok daha önce, Sarayın zemin sondajları ve taşıyıcı sistem etütleri yapılması gerekmişti. Hoca bize bunu birlikte yapmamızı önerdi. Memnuniyetle kabul ettik.

1983 yılında, zemin sondajlarından sonra, yapının temel profilini ve sistemini saptamak üzere üç ayı yerde açık tranşe kazısı yaptık. Deniz yüzeyinden -3.80 kotuna kadar inerek temel sistemini belirledik. Ayrıca mevcut duvarları tahrip etmeden güçlendirerek, yeni taşıyıcı sistemin yapıya uyarlanabilmesi için gerekli alternatifleri önerdik. Bu çalışmalar Hoca'nın danışmanlığında üç ay kadar sürdü. Saraylar adına kontrolümüz rahmetli Prof. Lemi Meray idi.

Bu çalışmanın en ilginç tarafı, Sarayın 19. Yüzyıl yapı teknolojisi ile yapılan temel ve duvar sistemlerinin saptanması idi. Bu nedenle şimdiye kadar gün ışığına

Resim: 15

çıkmamış ve bir yerde yayımlanmamış olan bu bulguları öğrencilerimiz ve genç meslektaşlarımızla burada paylaşmak istedim.

Kesitlerden de görüleceği gibi taş duvar kalınlıkları 150 cm., temel genişliği dış duvarlar altında 6,40 m., içerde ise 4,50 m., temel yüksekliği 2,00 m. idi. Temeller ortasında ahşap kazıkların oluşturduğu bir karelay yer alan 70 cm. kalınlıkta horasan tabakasına oturuyordu. Bu bir çeşit bu günkü “radye jeneral” temel anlamında idi ve bunun altında blokaj olarak muntazam taş blokların oluşturduğu 50-55 cm. kalınlıkta bir tabaka daha vardı. Bu tabaka 1,20x1,20 m. karelayda, 0,20 x 0,20 m. kesitinde ahşap kazıklara oturuyordu. Bu çalışma bizler içinde çok yararlı olmuştu.

Bu arada Sedad Hoca'nın iş hayatında bazen hırçın davranışlarının da olduğunu belirtmek isterim. Ortağımın bizzat şahit olduğu şöyle bir anekdot hatırlıyorum: Bir gün Cumhuriyet Caddesi'ndeki ofisinde, ortağımın hocası rahmetli Prof. Turgan Sabis ile bir projenin statikleri üzerinde tartışırken, kendi önerisinin kabul edilmemesine sinirlenip,

Resim: 16

Hoca onları masada bırakıp, kendi bürosunu terk ederek çıkıp gitmiştir.

Hoca rahatsız olan eşi Mediha Hanım'ı kaybettikten sonra çok üzülmüş, adeta çökmüştü. Son yıllarında az görüşür olmuştuk. Son olarak kendisini bürosunda ziyaret etmiştim. O tarihlerde Nakkastepe'deki Koç Holding kompleksini projelendiriyordu.

1988 başlarında, bir iş görüşmesi sırasında aşırı sinirlenip bir beyin kanaması geçirdiğini ve daha sonra bitkisel hayata girdiğini üzüntü ile öğrendim. Tabii artık –maalesef- kimse ile görüşemiyordu.

Hâlbuki görüşecek çok konularımız birikmişti. Onun ağzından söylersem: “Ah... Efendim ne gerek vardı böyle erken gitmeye, değil mi kuzum?”

Sonuç

25 yıllık bir ilişkiyi 2-3 sayfada özetlemek benim için gerçekten güç oldu. Akademi'deki öğrencilik ve asistanlık dönemlerinde Hoca'dan çok şey öğrendim. Mesleki yaşamımda onun Yapı dersinde öğrettiği ana ilkelerin çok

Resim: 15
Çırağan Sarayı'ndaki çalışmalarımız sırasında Sedad Hoca, Prof. Lemi Meray ve Köksal Anadol

Resim: 16
Aynı ekip Çırağan Sarayı'nda iç duvarlardaki hasarları inceleyen... (1983)

⁴ Bu vesile ile Osmanlı Bankası'ndaki birinci SHE Sergisini ve kitabını bizlere kazandıran Sayın Eldem, Tanju, Tanyeli ve Erkmen'i gönülden kutluyorum, gerçekten Hoca hakkında şimdiye kadar gördüğüm en yoğun ve başarılı bir ürün... İkincisine de şimdiden başarılar diliyorum.

yararını gördüm. Onun kare boyutlu Yapı Kitabı, hala mimari büromuzun güncel el altı dokümanları içindedir.

Hocanın bana esas etkisi Rölöve ve Restorasyon alanında olmuştur. Onun sayesinde gerek kentlerimizdeki, gerek kırsal bölgelerimizdeki geleneksel mimarlık hazinelerine karşı daha bilinçli, daha duyarlı olmayı öğrendim. Restorasyon 45 yıla yakın süredir, önemli uğraş alanlarımızdan birisi oldu. O kadar ki kuruluşumuz Yapı Merkezi'nin temelinde bile Galata Kulesi'nin Restorasyon Projesi (1964) yer alır. Yine aynı bağlamda, Hoca bana ilginç bir "miras" bırakmıştır. Kurucusu olduğu TAÇ Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı'ndaki Mütevelli Heyet Üyeliği'ni kendisinden sonra benim sürdürmemi vasiyet etmiştir. Uzun yıllar Yönetim Kurulu'nda bu görevi yerine getirmeye çalıştım; şimdi Denetim Kurulu'nda devam ediyorum.

Hoca'nın yaşam tablosuna dönersek; çocukluğu ve ilk gençliği yurt dışında geçmiş olmasına rağmen, kendi topraklarımızdaki mimari güzelliklerin "farkına varan" ilk mimar olmuş ve bu güzelliklerin "gizemli şifresini" çözmek de -ilk defa- ona nasip olmuştur.

Yabancı mimar ve mimari ekollerin esaretine girmeye ramak kalmışken, açtığı "Milli Mimari Akımı" ile Türk Mimarlığında bir dönüm noktası olmuştur. "Yerli mimarimizden öğrenelim derken, kesinlikle şekil ve dekor taklitçiliğinden sakınmalıyız" diyerek, yeni bir tehlikenin de önüne geçmiştir. Bu bakımdan, onun varlığı Türk Kültürü ve Mimarlığı için büyük bir şans olmuştur. Ne mutlu ki, bu "tarihi misyonu" sağlığında büyük ölçüde yerine getirebilmiştir.

Onunla öğrencilik, asistanlık ve meslektaşlık dönemlerinde yakın bir konumda çalışmak, ondan feyz almak daha büyük bir şanstır. O şanslı kişilerden birisi olduğum için her zaman mutluluk ve onur duyuyorum.

Evet, Sedad Hoca, -kendi de tahmin ettiği gibi- 100 yaşına kadar yaşayamamıştır ama eserlerinde ve kitaplarında yaşamaya devam edecektir. Fakat -bunun daha kurumsal hale gelebilmesi için- özellikle Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde dijital olanaklardan da yararlanarak Sedad H.Eldem için sürekli bir mekan ayrılmalı, mümkünse Osmanlı Bankası'nda sergilenen objeler (4) oraya nakledilmeli, böylece eserlerine ve kitaplarına -hatta onunla ilgili anekdotlara bile- öğrenciler ve araştırmacılar kolay ulaşılabilir. Hoca, bu kadarcık bir gayreti çoktan hak etmiştir sanıyorum.

Yerin hiçbir zaman doldurulamadı,
doldurulması da çok zor...
Ruhun şad olsun, Hocam...•

KAYNAKÇA

- BOZDOĞAN, S., ÖZKAN, S. ve YENAL, E. 1987 Sedad Eldem Architect in Turkey, Concept Media Pte Ltd, Singapore
ELDEM, S. H. Tüm Basılı Eserleri 1948 -1993 .
ELDEM, E., TANJU, B. ve TANYELİ, Uğur. 2008 Sedad Hakkı Eldem-1 /Gençlik Yılları. Kitap ve Sergisi - Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul
TANYELİ, Uğur. 2001. Sedad Hakkı Eldem. Boyut Yayınları, İstanbul